

Nr 61.

Ankom till riksdagens kansli den 10 december 1940 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till torvberedning å vissa staten tillhöriga mossar.

(1:a avd.)

I en den 22 november 1940 dagtecknad proposition, nr 70, har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* till Torvberedning å vissa staten tillhöriga mossar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor, *dels ock* medgiva, att inflytande försäljningsmedel må redovisas och disponeras i enlighet med vad i statsrådsprotokollet anförts.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande:

Till teckning av aktier i Aktiebolaget Svensk Torvförädling m. m. anvisade 1939 års urtima riksdag å tilläggsstat I för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Genom beslut den 22 december 1939 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att av anslaget utbetala till teckning av aktier för statens räkning i bolaget ett belopp av 3,999,500 kronor. Bolaget, vars sammanlagda aktiekapital utgör 4,000,000 kronor, har till föremål att i första hand i anslutning till torvmossen Store Mosse i N. Mellby och Häglinge socknar av Kristianstads län idka verksamhet för utvinning och förädling av torv jämte annan därmed förenlig verksamhet av teknisk, industriell eller kommersiell art.

I proposition nr 266 till 1940 års lagtima riksdag föreslog Kungl. Maj:t att för förberedande arbeten å nio stycken i propositionen angivna, staten tillhöriga torvmossar för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. Berörda proposition bifölls av riksdagen. Av mossarna tillhörde en, Hästhagens torvmosse vid Vislanda, statens järnvägars fond; till den del de övriga mossarna tillhörde staten ingingo de i statens domäners fond. Genom beslut den 21 juni 1940 har Kungl. Maj:t, *dels* förklarat att nämnda anslag å 1,000,000 kronor skall disponeras av domänstyrelsen för utbetalning på rekvisition i mån av behov till Aktiebolaget Svensk Torvförädling, som äger att efter statens industrikommissions bestämmande använda anslaget för därmed avsett ändamål, *dels ock* föreskrivit, att torvmossen Hästhagen skall överföras till statens domäners fond.

I skrivelse den 23 oktober 1940 har Aktiebolaget Svensk Torvförädling hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bifalla ett av bolaget i samråd med kommissionen uppgjort förslag angående torvupptagning å Hästhagens mosse ävensom för ändamålet anvisa ett anslag å 800,000 kronor.

Aktiebolaget Svensk Torvförädling anför till stöd för sin framställning följande:

Då bolaget skulle igångsätta arbetena å de omförmälda torvmossarna, hade det visat sig icke vara möjligt att uppbringa de för traktorernas drift erforderliga drivmedlen. Att ordna gengasdrift vid traktorerna hade ej heller vid denna tidpunkt syntts möjligt.

Ursprungligen hade avsetts att iordningställa mossarna för framtida brytning av frästorv. Då emellertid för frästorvbrytning erfordrades ett avsevärt antal motordrivna anordningar och frågan om drivmedel för dessa ännu icke hade blivit löst på ett tillfredsställande sätt, hade frågan om mossarnas iordningställande för frästorvbrytning kommit i ett sådant läge, att ytterligare undersökningar måste anses erforderliga, innan slutgiltigt ställningstagande kunde ske.

Statens bränslekommission hade med hänsyn till det sålunda uppkomna läget föreslagit igångsättande av maskintorvbrytning å en av mossarna, nämligen Hästhagens mosse vid Vislanda.

Bolaget hemställde, att Kungl. Maj:t måtte bifalla följande förslag, nämligen:

1) Å cirka 60 hektar av Hästhagens mosse skulle anordnas maskintorvbrytning med 1 stycke grävverk, exempelvis av Åkermans typ, kombinerat med ältmaskin och fältpress.

2) Å cirka 40 hektar av mossen skulle anordnas maskintorvbrytning med 2 stycken maskintorvverk av största hittills vanligen använda typ.

3) Å cirka 30 hektar av mossen — företrädesvis å sådana delar, som icke med fördel kunde nyttjas för maskintorvbrytning — skulle anordnas frästorvbrytning.

4) För möjliggörande av torvbrytning enligt disponenten Ekelunds system under säsongen 1942 skulle skyndsammast möjligt utföras konstruktionsarbeten å Ekelunds grävmaskin av den typ, som statens järnvägar hade använt å Hästhagens mosse till och med år 1932, samt införskaffas anbud å dylik grävmaskin.

5) Ett statligt anslag om 800,000 kronor skulle anvisas, därav avsåges 644,000 kronor för täckande av anläggningskostnader och 156,000 kronor såsom rörelsekapital.

6) Åt bolaget skulle uppdragas att anskaffa den erforderliga maskinella utrustningen samt att igångsätta torvbrytningen, varvid dock förutsattes, att rörelsen å Hästhagens mosse i ekonomiskt hänseende helt skildes från bolagets övriga verksamhet.

7) De av staten ägda delarna av mossen ävensom erforderligt fastmarksområde skulle överlämnas till bolaget utan kostnad för detta.

8) Statens järnvägar skulle ställa av järnvägarna innehavda handlingar rörande tidigare torvbrytning å Hästhagens mosse ävensom rörande den då använda utrustningen till bolagets förfogande utan kostnad för detta.

9) Statens järnvägar skulle kostnadsfritt ombesörja växling av ankommande och avgående godsvagnar å det cirka 2 kilometer långa stickspåret mellan Vislanda järnvägsstation och mossen samt medgiva, att bolaget på egen bekostnad utdroge stickspåret från dess nuvarande ändpunkt vid f. d. torvpulverfabriken till den blivande lastageplatsen vid mossen.

Järnvägsstyrelsen, vars yttrande inskränker sig till de med 8 och 9 betecknade förslagen, har förklarat sig icke hava något att erinra mot desamma.

Statens bränslekommission och *kommerskollegium* hava i allt väsentligt tillstyrkt bifall till bolagets framställning.

Departementschefen har för egen del yttrat följande:

De förberedande arbeten, vilka avsågos skola utföras å ett antal staten tillhöriga mossar medelst det av 1940 års lagtima riksdag beviljade anslaget å 1,000,000 kronor, hade icke kunna utföras i planerad omfattning till följd av brist på drivmedel och viss knapphet på arbetskraft. Mossarna befunde sig alltså i allmänhet alltjämt icke i sådant skick, att de lämpade sig för torvupptagning. Ett undantag utgjorde Hästhagens mosse så tillvida, att denna på sin tid blivit utdikad och planerad genom statens järnvägars försorg. Åtskilliga år hade visserligen sedan dess förflutit, men de arbeten, som erfordrades för att denna mosse skulle komma i användbart skick, torde huvudsakligen vara vissa rensningsarbeten, vilka det icke borde möta svårigheter att få utförda.

Nyssnämnda anslag åsyftade mossarnas iordningställande för upptagning av antingen frästörv eller maskintörv. Bristen på flytande bränslen inverkade hindrande även på begagnandet av fräsmetoden vid torvutvinning. Omläggning till gengasdrift torde måhända bliva nödvändig, för att frästörvberedning skulle kunna komma till stånd i någon större omfattning. Maskintörvberedning däremot vore icke beroende av sådant bränsle; den kunde med fördel bedrivas med begagnande av elektrisk kraft. Det vore med hänsyn till vår bränsleförsörjning angeläget, att ökad torvproduktion verkställdes med minsta möjliga dröjsmål. Ehuru det varit önskvärt att, innan staten igångsatte ytterligare torvupptagning, resultaten av försöksarbetena enligt fräsmetoden vid Store Mosse kunnat avvaktas, ansåge departementschefen sig icke, såsom förhållandena utvecklats sig, böra tillstyrka detta. Förslaget att omedelbart vidtaga anordningar för torvutvinning å Hästhagens mosse, på sätt Aktiebolaget Svensk Torvförädling hemställt, förefölle i nuvarande läge välbetänkt. Departementschefen tillstyrkte alltså, att torvberedningen upptoges å nämnda mosse i den omfattning bolaget förordat och myndigheterna tillstyrkt.

Verksamheten torde, såsom föreslagits, böra ombänderhavas av Aktiebolaget Svensk Torvförädling ehuru i ekonomiskt hänsende skild från bolagets övriga verksamhet. I den utsträckning så lämpligen kunde ske torde samråd böra äga rum med kommerskollegium och bränslekommissionen. Hästhagens mosse torde böra för ändamålet upplåtas till bolaget för nyttjande tillsvidare, så länge så funnes erforderligt. Enär verksamheten bedreves för statens räkning, torde upplåtelsen böra vara kostnadsfri. För möjliggörande av verksamheten borde därjämte särskilda medel ställas till bolagets förfogande för bestridande av dels anläggnings- och anskaffningskostnader, dels ock verksamhetens drift. De framlagda kostnadsberäkningarna torde böra godtagas. Ett sammanlagt belopp av 800,000 kronor skulle alltså erfordras för ändamålet. Då verksamheten väsentligen hade karaktär av försöksverksamhet, torde beloppet böra anvisas såsom reservationsanslag under tionde huvudtiteln. De medel, vilka inflöte vid försäljningen av de utvunna torvprodukterna, torde böra inlevereras till statsverket och redovisas å särskild diversemedelstittel. Det syntes ändamålsenligt att sålunda inlevererade medel, i den mån så erfordrades, tillsvidare finge, enligt närmare bestämmande av Kungl. Maj:t, disponeras för fortsatt torvberedningsverksamhet, därvid även andra staten tillhöriga mossar än Hästhagens mosse torde kunna ifrågakomma, ävensom förberedelsearbeten därtill.

Utskottet.

Utskottet har ej velat motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Vid torvutvinning å Hästhagens mosse förutsätter utskottet, att sådana metoder komma till användning, som säkrast leda till bästa möjliga resultat.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

a) till *Torvberedning å vissa staten tillhöriga mossar* å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor;

b) medgiva, att inflytande försäljningsmedel må redovisas och disponeras i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 22 november 1940 anförts.

Stockholm den 10 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Åkerberg*, *Oscar Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Tjällgren*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Heiding*, *Alfred Andersson*, *Mannerskantz*, *Andersson* i Rixö och *Boman*; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Skoglund*, *Eriksson* i Stockholm, *Persson* i Falla, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Malmö, *Ericsson* i Sörsjön, *Karlsson* i Munkedal, *Bergvall* och *Pettersson* i Dahl.
